Advies informateur W. Gradisen

Geachte leden van de gemeenteraad,

Met genoegen breng ik met deze brief mijn advies aan u uit over de kansen die ik zie voor een solide meerderheidscoalitie in Molenlanden. Ik doe dit door u mee te nemen in mijn activiteiten en gedachten, waarmee op een transparante wijze de onderbouwing van het advies zichtbaar wordt gemaakt.

De eerste contacten
Door Doe mee! ben ik benaderd met de vraag of er bij mij belangstelling was voor de rol van informateur. Ik heb er niet aan getwijfeld om dat te doen. Het is mooi en leerzaam een bijdrage te mogen leveren aan de vorming van een nieuw dagelijks bestuur in deze nog relatief jonge gemeente. Sinds het waarnemend burgemeesterschap in de voormalige gemeente Liesveld voel ik mij verbonden met dit gebied, dat bovendien grenst aan het Gelders rivierengebied waar ik ben opgegroeid. Molenlanden, een prachtige gemeente ontstaan uit het samengaan van Molenwaard en Giessenlanden, heeft voor het eerst een reguliere verkiezing achter de rug. Met een opkomst van 66% heeft een groot deel van de inwoners gebruik gemaakt van hun stemrecht. Natuurlijk is er altijd de wens om een hoger opkomstpercentage te bereiken, maar de opkomst is sowieso beduidend hoger dan het gemiddeld percentage van Nederland. Het opkomstpercentage is volgens mij in ieder geval dusdanig hoog, dat de uitslag als representatief te beschouwen is.

De verkiezing bracht winnaars en verliezers. De partijen Doe mee!, SGP en Progressief Molenlanden kregen meer stemmen dan bij de vorige verkiezing. In zetelwinst werd dit alleen zichtbaar bij zowel Doe mee! als de SGP. Doe mee! werd met acht zetels de grootste partij, gevolgd door de SGP met zes zetels. Doe mee! heeft tevens als enige coalitiepartij winst behaald.
Het CDA behield weliswaar ongeveer evenveel stemmen als bij de vorige verkiezingen, maar verloor een zetel en kwam uit op vijf zetels. De VVD verloor eveneens een zetel en ging van drie naar twee zetels.
De ChristenUnie bleef op hetzelfde aantal van vijf zetels staan. Bij Progressief Molenlanden leidde de extra stemmen niet tot een extra zetel. Jezus Leeft heeft ook aan de verkiezing deelgenomen, maar kreeg onvoldoende stemmen voor een zetel.

Een oriënterende ronde
De partij met de meeste stemmen, Doe mee! nam het voortouw om een eerste ronde van oriënterende gesprekken te voeren met de andere vijf partijen. Dit vond plaats op zaterdag 19 maart. Van deze gesprekken zijn verslagen gemaakt die, met instemming van alle partijen, aan mij als informateur overhandigd zijn. Deze verslagen vindt u in bijlage 1 van dit advies. Uit deze gesprekken bleek mij dat bepaalde contouren al voorzichtig enigszins zichtbaar werden. Er was daardoor als het ware reeds wat voorwerk gedaan.

Mijn opdracht
Op zaterdag 26 maart maakte ik, ter voorbereiding op mijn formele benoeming als informateur, tijdens een plenaire sessie kennis met een delegatie van twee vertegenwoordigers van elke partij. Naast de nadere kennismaking heb ik mijn rolopvatting als informateur nader toegelicht. De informateur is een procesbegeleider en heeft een onafhankelijke rol. Hij is tevens de wegbereider, die de fase van de formatie voorbereidt. De informateur doet zijn werk in opdracht van alle fracties.
In een ontspannen setting bespraken we verder de reikwijdte van mijn opdracht en maakten we procesafspraken. Het viel mij op dat de onderlinge verhoudingen goed zijn. Er werd af en toe met elkaar gelachen, terwijl dit toch voor iedereen een spannende fase is. Het verslag van deze bijeenkomst is als bijlage 2 aan dit advies toegevoegd.
Er is ingestoken op een transparant proces met heldere procesafspraken. Daarbij is niet alleen het advies openbaar, maar tevens is afgesproken dat alle gespreksverslagen als bijlagen aan het advies

worden toegevoegd. Daarmee is het traject niet alleen openbaar, maar ook voor een ieder verifieerbaar.

De opdrachtformulering en de procesafspraken zijn in een openbare raadsvergadering op 30 maart bekrachtigd. De raad heeft mij gevraagd om de mogelijkheden te verkennen die partijen geschikt achten voor het vormen van een solide meerderheidscoalitie die:

a. Recht doet aan de uitslag van de verkiezingen;
b. Met een heldere, gezamenlijke visie, daadkrachtig kan werken aan de opgaven voor de gemeente Molenlanden in de komende jaren;
c. Een stabiel, en herkenbaar college kan vormen voor de komende vier jaren.

Gesprekken met alle partijen

Met deze opdracht voerde ik op zaterdag 2 april met elke partij afzonderlijk een gesprek. Ik stelde onder andere vragen over de meest wenselijke coalitie(s), over alternatieve coalities en over mogelijke kansen en belemmeringen. Het waren soms confronterende vragen, omdat ik daarmee bijvoorbeeld ook scherp wilde krijgen, waar eventuele breekpunten of zware belemmeringen lagen. Van elk gesprek is een verslag gemaakt. Deze zijn als bijlage 2 bij dit advies gevoegd. Aan het eind van de gesprekken werd mij steeds meer duidelijk dat een tweede gespreksronde geen toegevoegde waarde meer zou hebben voor het opstellen van mijn advies.

Ik heb een aantal duidingen uit de gesprekken op een rijtje gezet die de basis vormen voor mijn uiteindelijke advies. Daarbij zijn enkele duidingen, zoals te voorzien, voortgekomen uit de soms scherpe vragen die zijn gesteld:

- Er is bij alle partijen een grote bereidheid om met elkaar samen te werken.
- Elke partij sprak uit het, gezien de verkiezingsuitslag, logisch te vinden dat Doe mee! en de SGP in ieder geval formatiegesprekken gaan voeren. Zo gaf de ChristenUnie aan dat het eerst aan Doe mee! en de SGP is om stappen te zetten en zag men daarna een eventuele rol voor de ChristenUnie. Doe mee! en de SGP vonden het gezien de uitslag ook een logische vervolgstap om met elkaar door te praten. En ook het CDA, Progressief Molenlanden en de VVD gaven aan dat Doe mee! en de SGP als eerste aan zet zijn.
- Iedere partij onderschrijft dat er dan in ieder geval moet worden gesproken over immateriële onderwerpen. Van meerdere kanten is aangegeven dat (proces)afspraken hierover moeten worden vastgelegd. Zo gaf het CDA aan niet te tornen aan eerder gemaakte afspraken over immateriële zaken. Ook de SGP benoemde dit. De VVD gaf aan geen breekpunten te verwachten bij het maken van (proces)afspraken over immateriële zaken. Eenzelfde standpunt nam het CDA in. In het gesprek met de ChristenUnie werd dit punt slechts aangestipt omdat de ChristenUnie niet op de zaken vooruit wilde lopen.
- Om tot een stabiele meerderheid te komen vinden alle partijen een derde coalitiepartij wenselijk.
- Elke partij vond zichzelf een eventuele geschikte derde coalitiepartij. Daarbij is een eventuele verdeling van wethoudersposten expliciet genoemd in het gesprek met Doe mee! (2-2-1), de SGP (2-2-1), het CDA (2-2-2) en Progressief Molenlanden (2-2-1).
- Doe mee! heeft er vertrouwen in om met de SGP goede (proces)afspraken te kunnen maken over immateriële onderwerpen en te komen tot een goede samenwerking.
- Doe mee! heeft aangegeven dat in een driepartijen coalitie, waar de voorkeur naar uitgaat, deelname van twee confessionele partijen geen optie is. Doe Mee! heeft een voorkeur voor de VVD als derde coalitiepartner. In geval van een vier partijencoalitie wordt een lastige portefeuilleverdeling voorzien en het geeft in de visie van Doe mee! minder bestuurskracht. Dit heeft daarom nadrukkelijk niet hun voorkeur.
- De SGP heeft er vertrouwen in dat samenwerking in een tweepartijen coalitie met Doe Mee! perspectief heeft. Het is voor de SGP voorstelbaar dat er een derde partij meedoet aan de coalitievorming. In het geval van een derde coalitiepartner is er een voorkeur voor een tweede confessionele fractie. Een tweede confessionele partij draagt volgens de SGP onder andere bij aan een groter draagvlak onder de inwoners. De SGP vindt dit overigens geen vereiste.

Opgaven

In de gesprekken is tevens gevraagd wat de prioritaire opgaven zijn waaraan de komende jaren moet worden gewerkt. Voor een belangrijk deel waren er diverse overlappen zichtbaar in de genoemde opgaven, waarbij de ene partij met een meer uitputtende lijst kwam dan de ander. Voor alle genoemde opgaven verwijs ik hierbij kortheidshalve naar de bijlagen met daarin de

gespreksverslagen waarin die opgaven per partij zijn genoemd. De opgaven zijn niet verder uitgediept. Deze zullen, zoals te doen gebruikelijk, verder (moeten) worden besproken en uitgewerkt in de fase van de formatie. Nagenoeg alle fracties vragen aandacht voor de volgende onderwerpen:

- Een financieel gezonde positie van de gemeente nastreven met een meerjarige sluitende begroting;
- Het thema woningbouw met wensen wat betreft het aantal te bouwen woningen en het (mogelijk) versnellen van het proces;
- Extra aandacht voor het sociaal domein en met name het beroep op de jeugdzorg;
- Het uitvoeren van de vastgestelde opgaven met betrekking tot duurzaamheid en de energietransitie.

Advies

Op basis van de gevoerde gesprekken en de daarop gebaseerde duidingen adviseer ik dat Doe mee!, de SGP en de VVD met elkaar de formatiefase ingaan. Ik zal dat nader toelichten.

Een coalitie met Doe mee! en de SGP doet recht aan de uitslag van de verkiezingen, zowel wat betreft concrete zetelwinst als wat betreft de omvang van beide partijen: namelijk de grootste en de op één na grootste partij. Het is feitelijk een uitdaging die de kiezer hen heeft meegegeven. Gerelateerd aan die uitdaging is het in het belang van Molenlanden die handschoen met elkaar op te pakken. Die bereidheid is er bij beiden.

Doe mee! geeft daarbij een voorkeur aan een drie partijencoalitie. In een dergelijke coalitie is er bij Doe mee! nadrukkelijk de voorkeur voor de VVD. De SGP vindt een derde partner eveneens voorstelbaar. De SGP spreekt daarbij weliswaar een voorkeur uit voor een tweede confessionele partij, maar ziet dit niet als vereiste. Doe mee! ziet een tweede confessionele partij in een drie partijencoalitie niet als bespreekbare optie. In mijn optiek is de voorkeur van Doe mee! voor de VVD als derde coalitiepartij, boven de (enige) andere niet-confessionele partij Progressief Molenlanden, op basis van drie argumenten nader te onderbouwen. Ten eerste wordt de VVD, ook vanuit de overige partijen, breed gewaardeerd voor de wijze waarop deze partij de afgelopen raadsperiode met name de financiële portefeuille heeft beheerd. Ten tweede heeft de VVD simpelweg één zetel meer dan Progressief Molenlanden, waardoor deze partij getalsmatig meer kan bijdragen aan de stevigheid in een drie partijencoalitie. En tot slot geldt daarbij nog een inhoudelijk argument. De VVD noemt zelf expliciet inhoudelijke raakvlakken te hebben met zowel Doe mee! als de SGP. De VVD geeft namelijk aan dat deze partij op immateriële onderwerpen redelijk dicht bij Doe mee! staat, maar dat er op materiële onderwerpen inhoudelijke raakvlakken zijn met de SGP. De verbinding naar beiden is daarmee goed te maken.

Overigens is op zich een vierpartijen coalitie, gezien de samenwerkingsbereidheid in het algemeen, in Molenlanden niet onmogelijk. Dit maakt het wel gecompliceerder, zoals door Doe Mee! reeds openhartig is aangegeven wat betreft de portefeuilleverdeling over (het aantal) wethouders als ook mogelijk de bestuurskracht. Bovendien is het getalsmatig m.i. ook niet noodzakelijk om te komen tot een stabiel en herkenbaar college.

Wanneer Doe mee!, de SGP en de VVD erin slagen met elkaar heldere afspraken te maken en verschillen weten te overbruggen, vormt dit een solide basis vormen voor een nieuw college. Ik acht, op basis van de gevoerde gesprekken, deze partijen in staat om de inhoudelijke verbinding te vinden die leidt tot een gezamenlijke visie waarmee ze daadkrachtig kunnen werken aan de stevige opgaven waarvoor Molenlanden staat. Dat vertrouwen hebben de partijen zelf ook in de gesprekken uitgesproken. Ik verwacht dat zij een stabiel en herkenbaar college kunnen vormen voor de komende vier jaar.

Daarbij heb ik tevens het vertrouwen dat deze partijen, met respect voor elkaars verschillen, ruimte vinden voor (proces)afspraken over de immateriële zaken. Het is evident dat die afspraken met elkaar moeten worden gemaakt.

Tot slot

De fase van informatie is met dit advies afgerond. Het is uiteraard aan de politiek in Molenlanden wat te doen met het advies. Eerder is door mij, zoals bekend, reeds aangegeven dat ik voor mezelf geen rol zie in de formatiefase. In praktische zin heeft dit te maken met de werkzaamheden die worden gevraagd in mijn huidige functie als burgemeester in Mook en Middelaar. Bovenal ben ik echter inhoudelijk van oordeel dat, mocht er voor een formateur of formateurs worden gekozen, het meest

voor de hand ligt om een kandidaat of kandidaten te zoeken in de eigen kring van Molenlanden, bijvoorbeeld met een profiel van politiek-bestuurlijke ervaring in het (recente) verleden. Het kan niet anders dan dat daarvoor goede kandidaten beschikbaar zijn. Zij kennen bovendien meer de ins & outs van de belangrijke thema's, kennen de couleur locale van binnenuit en wellicht ook de mensen achter de lokale politici. Niet in het minst maken zij als inwoner deel uit van de gemeente Molenlanden en zijn daarbij betrokken.

Ik heb met plezier de afgelopen weken aan de opdracht gewerkt. Dat kwam vooral door u zelf. Uw constructieve houding, de open gesprekken en de respectvolle wijze waarop u met elkaar omgaat, maakten het voor mij als informateur prettig om deze taak voor u te vervullen. Ik dank ook de griffier en de directiesecretaris voor hun ondersteuning. Daardoor werd het mogelijk om deze taak voortvarend op te pakken en af te ronden. Ik wens u een succesvolle formatiefase toe en ga dat met interesse op afstand volgen. Het gaat u en uw gemeente goed!

Met vriendelijke groet,

Willem Gradisen

Bijlage 1: Gespreksverslagen 19 maart 2022
Bijlage 2: Gespreksverslag 26 maart 2022
Bijlage 3: Gespreksverslagen 2 april 2022